

УДК: 159.922.66, 37.01:378

**FORMS OF ADULT EDUCATION IN THE CONDITIONS OF INFORMAL EDUCATION****ФОРМИ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Oleksin Y.P. / Олексін Ю.П.

Kochubey A.V. / Кочубей А.В.

Sokal V.A. / Сокаль В.А.

Shevchuk T.E. / Шевчук Т.Є.

Yakubovska S.S. / Якубовська С.С.

National University of Water Management and Nature Management,

Rivne, 75 Oleksy Novaka St., 33028

Національний університет водного господарства та природокористування,

м.Рівне, вул.Олекси Новака, 75, 33028

*Анотація.* У статті висвітлюються форми освіти для дорослих в умовах неформальної освіти.

*Ключові слова:* формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта.

*Abstract.* The article highlights the forms of education for adults in the conditions of non-formal education.

*Key words:* formal education, informal education, informal education.

**Вступ**

Освіта впродовж життя охоплює навчання особи від дошкільного віку і впродовж усього свідомого життя. Аналіз документів і меморандумів провідних міжнародних організацій, у яких знайшла відбиття концепція навчання протягом життя, дозволив Л. Айзіковій [1]. виділити позиції, що характеризують цю концепцію:

Поняття «навчання протягом життя» охоплює навчання, що проходить через весь життєвий цикл із раннього дитинства до глибокої старості. Воно включає формальну (formal) освіту (початкова, загальна середня освіта, середня професійна освіта, вища освіта, освіта після закінчення ВНЗ), неформальну освіту (nonformal) (спланована навчальна діяльність загальнокультурного та професійного спрямування за межами офіційних навчальних закладів) та інформальну/соціально-побутову/спонтанну (informal) форму навчання (індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується за рахунок власної активності індивідів в оточуючому культурно-освітньому середовищі) [6].

**Основний текст**

Освітні системи не можуть більше робити акцент на навичках виконання певних завдань, а повинні зосередитися на розвитку в учнів умінь приймати рішення і розв'язувати завдання, а також вчити їх навчатися самостійно та разом з іншими.

Навчання людей вимагає нової системи освіти. Навчання, що базується на запам'ятовуванні великого обсягу інформації, при якому вчитель є центральною фігурою, а весь процес навчання здійснюється в чіткій відповідності до жорстких офіційних директив, повинно поступитися місцем навчанню нового типу, орієнтованому на індивідуальні потреби кожного учня.

Основою навчання протягом життя є базові компетенції, яких повинні набути всі учні для повноцінної реалізації своїх особистих і соціальних потреб.

Суттєвої трансформації вимагає система підготовки вчителів, яким самим необхідно оволодівати новими вміннями, ставати тими, хто навчається протягом життя для засвоєння нових знань, педагогічних ідей і технологій.

Національні системи навчання протягом життя повинні бути зіставлюваними на базі спільних загальновизнаних стандартів [1, 63–64].

Реалізована на практиці концепція неперервної освіти (навчання тривалістю в життя – *lifelong learning*) дає змогу дорослій людині одержувати необхідні на кожному етапі різні блоки компетентності, а інформація й теоретичні знання стають стратегічними ресурсами країни і разом із рівнем розвитку освіти в багатьох випадках визначають її суверенітет і національну безпеку. Для вирішення поставлених перед суспільством завдань освіти необхідно надати можливості, які дають змогу людині:

навчитися пізнавати, тобто забезпечити необхідним інструментарієм дорослу людину для розуміння того, що відбувається у світі; навчитися працювати, щоб здійснювати в навколишньому середовищі необхідні ЗМІНИ навчитися жити по-сучасному, щоб брати участь у всіх видах людської діяльності та співпрацювати з іншими людьми; навчитися, нарешті, просто жити [6].

Навчання людини після здобуття нею професійної освіти здійснюється в межах післядипломної освіти.

Сучасні потреби державотворення, тенденції економічного розвитку суспільства обумовлюють необхідність вирішення низки проблем у сфері освіти дорослих, у тому числі післядипломної, зокрема необхідно:

- визначити професійне післядипломне навчання як обов'язкову невід'ємну складову частини професійної діяльності громадян і забезпечення гарантованих державою умов для такого навчання;
- розробити необхідну нормативно-правову базу, що сприятиме функціонуванню і подальшому розвитку системи післядипломної освіти;
- сформувати зміст професійного навчання та організувати навчальний процес відповідно до поточних і перспективних потреб держави, а також на базі цільового спрямування, посадових обов'язків фахівців, здобутої ними освіти, досвіду діяльності, індивідуальних інтересів і потреб громадян на основі впровадження результатів сучасних наукових досліджень, широкого використання вітчизняного та зарубіжного досвіду у сфері професійної підготовки та навчання дорослих;
- упорядкувати та оптимізувати мережу навчальних закладів післядипломної освіти шляхом поєднання галузевого принципу організації післядипломної освіти з широкою міжгалузевою та регіональною кооперацією з огляду на соціально-економічний розвиток України;
- розширити професійний профіль при отриманні другої вищої освіти та підвищенні кваліфікації фахівців через внесення відповідних пропозицій до чинного Переліку спеціальностей та спеціалізацій з урахуванням потреб галузей народного господарства держави та регіонів;

- забезпечити єдність і дієвість управління та регулювання діяльності всіх елементів системи післядипломної освіти з урахуванням потреб ринку праці;
- залучити професорсько-викладацькі та наукові кадри вищої школи, академічної та галузевої науки, провідних фахівців до навчального процесу в системі післядипломної освіти, при цьому обсяги навчального навантаження повинні регулюватися спеціальним положенням;
- застосовувати сучасні навчальні технології, що передбачають диференціацію, індивідуалізацію, запровадження дистанційної, очно-заочної та екстернатної форм навчання тощо [3, 138–139].

Проте важливо також звернути увагу на розширення форм освіти дорослих та розвиток не лише формальної, але й неформальної та інформальної освіти. Зупинимось детальніше на характеристичі названих форм освіти.

Традиційною формою освіти є формальна, що здійснюється в освітніх установах за навчальними планами та програмами, що відповідають освітній програмі підготовки та вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівців. С. Змеєв узагальнив ознаки формальної освіти [5]:

- ✓ здійснюється у спеціально створених освітніх закладах;
- ✓ забезпечує оволодіння систематизованими знаннями, уміннями та навичками;
- ✓ передбачає цілеспрямовану діяльність суб'єктів навчального процесу;
- ✓ здійснюється спеціально підготовленим персоналом;
- ✓ завершується отриманням загальновизнаного документа про освіту (диплома, сертифіката) [5, 25–26].

До закладів формальної освіти на етапі післядипломного навчання належать: аспірантура, докторантура, система інститутів та центрів післядипломної освіти та пере- підготовки.

За визначенням А. Гончарук, неформальна освіта – це організована, структурована та цілеспрямована навчальна діяльність, що здійснюється за межами закладів формальної освіти, спрямована на задоволення найрізноманітніших освітніх потреб різних, у тому числі вікових (від раннього дитячого й аж до похилого віку), груп населення, що, проте, не надає легалізованого диплома. Неформальна освіта дорослих стосується всіх освітніх програм, що реалізуються поза формальною освітньою системою, зазвичай є добровільною і короткотривалою. Такі програми відзначаються широкою різноманітністю, наприклад, оволодіння другою мовою, набуття умінь розв'язання конфліктів, формування лідерських рис, програми психолого-педагогічного спрямування. Ці програми, на відміну від формальної освіти, не вимагають попереднього навчання. Процес навчання забезпечують інструктори. Неформальна освіта дорослих не має затверджених державою програм, але може відбуватися під егідою вищого навчального закладу [2, 32–33].

Неформальна освіта – це будь-яке одержання нової інформації про різні сторони життя за допомогою навчання через різні курси, гуртки за інтересами, відвідування церкви та інше. У межах цього виду освіти, як правило, не потрібні попередні умови для початку навчання (рівень попередньої

підготовки, вікові межі та ін.), не ставляться жорсткі вимоги до місця, часу, термінів, форм і методів навчання, що дає змогу включитися до процесу навчання значно більшій кількості людей, ніж у формальну освіту.

Останнім часом на неформальну освіту є попит серед дорослих. Організація навчання на різних курсах, вивчення іноземних мов, участь у гуртках за інтересами, оволодіння новими інформаційними технологіями тощо сприяють піднесенню статусу дорослої людини серед інших, утвердженню свого «Я». Неформальна освіта відрізняється тим, що в ній беруть участь ті, хто разом створили одну програму, чії цілі, план реалізації й основний зміст приймаються всіма членами групи [2, 39].

Накопичення знань, умінь та навичок шляхом набуття життєвого досвіду передбачає інформальна освіта. Вона не завершується та не передбачає дипломів чи інших документів, що підтверджують її завершення. Інформальна освіта охоплює індивідуальну пізнавальну діяльність, спонтанну освіту, спілкування, читання, відвідини музеїв, театрів, мандрівки, засоби масової інформації. Завдяки інформальній освіті особистість має змогу відшукати ідентичність, пов'язану з віком, культурою та професійною діяльністю.

### **Висновки**

Отже, сучасна освіта дорослих має здійснюватися у різних формах (формальній, неформальній, інформальній) та створювати умови для засвоєння знань, формування умінь та навичок задля реалізації життєвих цілей людини. Післядипломна освіта має забезпечувати не лише зростання удосконалення професійної компетентності, але й надавати людині можливість розвиватися, опановувати нові сфери діяльності.

До закладів формальної освіти на етапі післядипломного навчання належать: аспірантура, докторантура, система інститутів та центрів післядипломної освіти та перепідготовки.

За визначенням А. Гончарук, неформальна освіта – це організована, структурована та цілеспрямована навчальна діяльність, що здійснюється за межами закладів формальної освіти, спрямована на задоволення найрізноманітніших освітніх потреб різних, у тому числі вікових (від раннього дитячого й аж до похилого віку), груп населення, що, проте, не надає легалізованого диплома. Неформальна освіта дорослих стосується всіх освітніх програм, що реалізуються поза формальною освітньою системою, зазвичай є добровільною і короткотривалою. Такі програми відзначаються широкою різноманітністю, наприклад, оволодіння другою мовою, набуття умінь розв'язання конфліктів, формування лідерських рис, програми психолого-педагогічного спрямування. Ці програми, на відміну від формальної освіти, не вимагають попереднього навчання. Процес навчання забезпечують інструктори. Неформальна освіта дорослих не має затверджених державою програм, але може відбуватися під егідою вищого навчального закладу [2, 32–33].

Неформальна освіта – це будь-яке одержання нової інформації про різні сторони життя за допомогою навчання через різні курси, гуртки за інтересами, відвідування церкви та інше. У межах цього виду освіти, як правило, не потрібні попередні умови для початку навчання (рівень попередньої

підготовки, вікові межі та ін.), не ставляться жорсткі вимоги до місця, часу, термінів, форм і методів навчання, що дає змогу включитися до процесу навчання значно більшій кількості людей, ніж у формальну освіту.

Останнім часом на неформальну освіту є попит серед дорослих. Організація навчання на різних курсах, вивчення іноземних мов, участь у гуртках за інтересами, оволодіння новими інформаційними технологіями тощо сприяють піднесенню статусу дорослої людини серед інших, утвердженню свого «Я». Неформальна освіта відрізняється тим, що в ній беруть участь ті, хто разом створили одну програму, чії цілі, план реалізації й основний зміст приймаються всіма членами групи [4].

Накопичення знань, умінь та навичок шляхом набуття життєвого досвіду передбачає інформальна освіта. Вона не завершується та не передбачає дипломів чи інших документів, що підтверджують її завершення. Інформальна освіта охоплює індивідуальну пізнавальну діяльність, спонтанну освіту, спілкування, читання, відвідини музеїв, театрів, мандрівки, засоби масової інформації. Завдяки інформальній освіті особистість має змогу відшукати ідентичність, пов'язану з віком, культурою та професійною діяльністю.

### **Література**

1. Айзікова Л. В. Концепція навчання протягом життя у міжнародних документах і дослідженнях / Л. В. Айзікова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер.: Педагогіка. – 2012. – Т. 199. – Вип. 187. — Дата доступу 23.03.2014.
2. Гончарук А. Неформальна освіта дорослих у країнах ЄС / А. Гончарук // Педагогічні науки. – 2012. – № 54. – С. 31–36.
3. Гончарук А. Неформальна освіта дорослих у країнах ЄС / А. Гончарук // Педагогічні науки. – 2012. – № 54. – С. 31–36.
4. Змеев С. И. Андрагогика: основы теории и технологии обучения взрослых / С. И. Зме-ев. – М. : ПЕР СЭ, 2003. – 208 с.
5. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. — 2-е изд. — Москва : Академия, 2005. — 176 с.
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо визнання неформальної освіти) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=54026](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54026)